

Апашева Сәбира Нұрбайқызы¹, Мамраимов Серикбай Даулетұлы²

¹Сырдария университетінің кафедра меңгерушісі тарих ғылымдарының кандидаты.

Қазақстан, Жетісай қ. Email: sabira66_66@mail.ru

²Тарих ғылымдарының кандидаты, Жетісай қаласы.

Қазақстан, Жетісай қ. Email: s_dauletuly@mail.ru

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫ АЯСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ БІЛІМІН БАҚЫЛАУ МЕН БАҒАЛАУДЫҢ ОҢТАЙЛЫ ТӘСІЛДЕРІН АНЫҚТАУ

Аннотация.

Дәстүрлі білім беру жүйесі мен қазіргі Жаңартылған білім беру бағдарламасына негізделген бағалау жүйесінің айырмашылығы мен өзгешеліктері жер мен көктей екенін аңғарамыз. Дәстүрлі білім беру жүйесі бойынша білімділік пен үлгерім деңгейі ғана бағаланса, қазіргі білім беру жүйесінде оқушының өз бетінше білімді меңгеру, іздену, өзін-өзі білімдендіру деңгейі, талпыныстары да бағаланады. Сондықтан қазіргі заманауи білім беру жүйесіндегі бағалау үрдісі өте күрделі үрдіс, өйткені қазіргі педагогикалық мәдениетте өзін-өзі бағалау, өзін-өзі білімдендіру, өз бетінше іздену іспеттес, ең бастысы өзін-өзі бағалау ұғымдары туралы түсініктер қалыптаспаған.

Мақалада Жаңартылған білім беру бағдарламасы аясындағы Қазақстан тарихы сабағында оқушылардың білімін бақылау мен бағалаудың оңтайлы тәсілдері мен әдістері дәстүрлі білім беру жүйесіндегі 5-балдық (бағалық) жүйемен салыстыру арқылы жүзеге асырылып, жан-жақты қарастырылған.

Кілтті сөздер: бағалау, бақылау, интеграция, инновация, формативті бағалау, суммативті бағалау, критерий.

Апашева Сабир Нурбаевна¹, Мамраимов Серикбай Даулетович²

¹Заведующий кафедрой университета Сырдария, кандидат исторических наук.

г. Жетісай, Казахстан Email: sabira66_66@mail.ru

²Кандидат исторических наук, г. Жетісай, Казахстан

Email: s_dauletuly@mail.ru

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ОПТИМАЛЬНЫХ СПОСОБОВ КОНТРОЛЯ И ОЦЕНКИ ЗНАНИЙ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ ИСТОРИИ КАЗАХСТАНА В РАМКАХ ОБНОВЛЕННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ

Аннотация

Мы видим различия между традиционной системой образования и системой оценивания, основанной на современной обновленной образовательной программе. По традиционной системе образования оценивается только уровень знаний и успеваемости, в современной системе образования оценивается уровень самообразования, поиска, самообразования, стремлений ученика. Поэтому процесс оценивания в современной системе образования является достаточно сложным процессом, так как в современной педагогической культуре не сформированы представления о понятиях самооценки, самообразования, самостоятельного поиска, а главное-самооценки.

В статье подробно рассмотрены оптимальные подходы и методы контроля и оценки знаний учащихся на уроках истории в рамках обновленной образовательной программы путем сравнения с 5-балльной (оценочной) системой традиционного образования.

Ключевые слова: оценка, оценка, интеграция, инновация, формативное оценивание, суммативное оценивание, критерий.

Sabira Apasheva¹, Serikbay Mamraimov²

¹Head of the Department at Syrdarya University, candidate of historical sciences.

Zhetisay, Kazakhstan Email: sabira66_66@mail.ru

²Candidate of historical sciences, Zhetisay, Kazakhstan Email: s_dauletuly@mail.ru

DETERMINATION OF OPTIMAL WAYS TO CONTROL AND EVALUATE STUDENTS' KNOWLEDGE IN THE HISTORY OF KAZAKHSTAN LESSONS WITHIN THE FRAMEWORK OF THE UPDATED EDUCATIONAL PROGRAM

Annotation.

We see differences between the traditional education system and the assessment system based on the modern updated educational program. In the traditional system of education is only the level of knowledge and progress in the modern education system evaluates the level of self-search, self-education, aspirations of the student. Therefore, the process of assessment in the modern education system is quite a complex process, since in modern pedagogical culture there are no formed ideas about the concepts of self-assessment, self-education, self-search, and most importantly-self-assessment.

The article describes in detail the optimal approaches and methods for monitoring and evaluating students ' knowledge in history lessons within the framework of the updated educational program by comparing it with the 5-point (evaluation) system of traditional education.

Keywords: *evaluation, evaluation, integration, innovation, formative evaluation, summative evaluation, criterion.*

Кіріспе. Қазақстанның әлемдік білім беру кеңістігіне интеграциялану кезеңінде қазақстандық білім берудің бәсекеге қабілеттілігін дамытып, орта білім беруді түбегейлі жаңартудың қажеттілігі туындап отыр. Ол үшін «өмір сүру үшін білім алу» тұжырымынан «бүкіл өмір бойы білім алу» тұжырымына ауысудың да маңыздылығы зор.

Жаңартылған мазмұндағы білім беруді жүзеге асырудың нәтижесі ретінде жан-жақты «кемелденген» тұлғаны қалыптастырудағы білім беру ортасын құрастыру алға тартылады.

2015 жылдың 3 сәуіріндегі №159 «Жаңартылған білім беру контентін пилоттық енгізу туралы» бұйрығына сәйкес 2015-2016 оқу жылында 30 пилоттық мектептің 1-ші сыныбында бастауыш білім берудің мемлекеттік міндетті стандарты сыннан өтті. 2016-2017 оқу жылында барлық 1-сыныптарда Қазақстан Республикасы мемлекеттік білім беру стандартына сәйкес жаңартылған оқу бағдарламалары мен оқу бағдарламаларын енгізу басталып кетті.

Бағалау жүйесі оқыту мен кері байланыс мәселелерін диагностикалаудың негізгі құралы болып табылады, сонымен қатар білім беру процесінің негізінде жатқан принциптерді жүзеге асырады. Оқушылардың оқу үлгерімі мен оқу жетістіктерін бағалаудың басты құралы болып табылатын бағалау жүйесі өзінің объективтілігі мен оқу үрдісін одан әрі жетілдіруі үшін оңтайлығынымен көзге түседі. Бағалау жүйесінің маңызды сипаты бағалау жүйесінің тек бағалау үшін ғана емес, сонымен қатар табысты білім беру үрдісін жүзеге асыру үшін оқушы мен мұғалім арасында, мұғалім мен ата-ана арасындағы бақылау-диагностикалық байланысты қамтамасыз етуінде болып табылады.

Қазіргі заманғы білім беру үрдісіндегі қарқынды өзгерістер мен жаңашылдықтар бағалау жүйесіне де өз әсерін тигізбей қоймайды. Қазірде бағалаудың жаппай әдістемесі мен принциптерін жасауға қатысты сұрақтар туындауда. Дәстүрлі білім беру жүйесінің мазмұны өзгеруде, егер дәстүрлі білім беру жүйесінің негізгі мақсаты-оқушылардың пән бойынша білімі, қабілеттері мен икемділіктерін қалыптастыру болса, қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты-оқушының өз-өзін дамытуы мен өз бетінше тәуелсіздігін қамтамасыз ету, тәуелсіз оқу іс-әрекеттерінің ұйымдастырылуына жол ашу.

Материалдар мен зерттеу әдістері. Ғылыми танымның 4 дәрежесін де қамтыған, оларға: арнайы-ғылыми философиялық, жалпы ғылыми, анық-пәндік.

Тарих сабақтарында оқушылардың білімін бақылаудың оңтайлы тәсілдерін анықтау тақырыбын талдауда біз негізгі материал ретінде тақырып аясындағы ғылыми зерттеу жұмыстарын, мақалалар мен жариялымдарды, құжаттар мен Жаңартылған білім беру бойынша жарлықтар мен заңнамаларды, тақырып шеңберіндегі отандық, ТМД аумағындағы және де шетелдік зерттеушілердің еңбектерін негізге алдық.

Зерттеу жұмысын жазу барысында келесідей ғылыми әдістер қолданылды:

1) зерттеудің жалпы-логикалық әдістері: анализ және синтез, жүйелілік, аналогия;

2) эмпирикалық зерттеу әдістері: салыстыру, бақылау, сипаттама жасау. Сонымен қатар зерттеу жұмысында тарихи әдістерде қолданылды: Жаңартылған білім беру бойынша жарлықтардың орындалуын зерттеуде салыстырмалы-тарихилық әдісі қолданылды.

Зерттеу жұмысында ғылыми әдебиеттерге талдау әдісі, анализ жасау әдісі, салыстыру, байыту әдістері де қолданылды.

Тақырыптың пәндік ерекшеліктері зерттеудің әдіснамалық негіздеріне жүйелі түрде әдістерді таңдап алуға ықпал етті. Зерттеудің әдістерін жүйелі түрде таңдап алу арқылы Қазақстан тарихы сабақтарында оқушылардың білімін бақылаудың оңтайлы тәсілдерін анықтау процесін біртұтас жүйе ретінде қарастыруға мүмкіндік берді.

Ғылыми зерттеу жұмысы барысында автор өзінің тұжырымдарымен бірқатарда бақылау, салыстыру, іспеттес педагогикалық тәсілдерді де қолданды.

Талқылау. Оқушыларға бағытталған ұстаным екі ұғыммен тығыз байланысты, ол білім беру мен оқытуды саналы тұрғыдан ұғыну, жүзеге асыру. Критерийлі бағалау жүйесінің әдіснамалық негізі ретінде В.П. Беспальконың критерийлі-бағытталған оқыту технологиясы алынған (Беспалько, 1989: 30).

Американдық психолог Дж. Керолл мен Б. Блум оқытудың нәтижелерін тіркейтін әдістеме ұсынды. Ол бойынша берілген нәтижелік-критерий бойынша оқушылардың оқудағы жетістіктеріне қол жеткізу мақсатында оқытудың шарттары да өзгеріп отырады. Американдық психологтар мен орыс ғалымы В.П. Беспальконың зерттеулері негізінде қазірде критерийлі-бағытталған оқыту технологиясы жүзеге асырылуда. Технологияның негізгі тұжырымдамасы-оқушылар өзіне қажетті оқу материалын игеруге жағдай жасау.

Нығметова Б.Д формативті бағалаудың маңыздылығын айта келе, бұл бағалаудың ұйымдастырылу жолдарын сипаттау арқылы, оқушылардың кері байланысқа шығуы арқылы оқуға деген ықыласы артатындығына тоқтала кетеді. Сонымен бірге оқушылардың кері байланысы тек оқушы үшін ғана емес, оқушының ата-анасына да маңыздылығы зор екендігі мәлім (Нығметова, 2019: 31).

Сарбасов Н.С өз зерттеуінде оқушылардың оқу жетістіктерінде объективтілікті ұстану туралы бірер сөз келтірген. Мұғалім оқушыға баға қоярда өзінің субъективті тұстарынан емес, жан-жақты объективтілікті ұстану арқылы оқушыларға «сырт көзбен» қарау негізінде баға қойылуы абзал (Сарбасов, 2018: 31).

Критерийлік бағалаудың көкейтестілігін өз еңбектерінде атап өткендердің бірі-А.А. Шарипбаева. Автор критерийлік бағалаудың қазақстандық білім берудегі алатын ролін айта келе, критерийлік бағалаудың басты артықшылығы-оқушылар мен мұғалім арасындағы кері байланыстың болуында деп меңзеді және де сабақта өтілген материалдың оқушының қаншалықты деңгейде меңгергендігін анықтау үшін мұғалім-оқушылар-ата-ана арасында кері байланыстың өз деңгейінде жүзеге асырылуы қажеттілігін ескертеді.

А.А. Шарипбаева қазіргі заман қазіргі заманғы білім берудегі жоғарыда аталған мәселелерді шешуде мектептегі оқу үдерісін оқушының өмір бойы өз-өзіне білім беруге және де оқушының оқу-танымдық құзыреттілігін өзін-өзі дамытудың негізі ретінде бағыттау арқылы қол жеткізуге болатындығын айта кетеді (Шарипбаева, 2015:127).

Нәтижелері. Соңғы он жылдықта білім беру саласында, әсересе білім берудің мазмұнында көптеген өзгерістер жүруде, бұрындары оқытудың негізге мақсаты ретінде оқушының өз пәні бойынша білімділігін, дағдысы мен икемділіктерін қалыптастыру болатын болса, қазіргі білім беру мазмұны бойынша мақсат-оқушылардың жалпы құзыреттіліктерін қалыптастыру мақсат етілуде. Нәтижесінде жүйелі түрде ұйымдастырылып жатқан реформалаудың аясында оқушылардың білімін бағалау жүйесі де бірқатар өзгерістерге ұшырады. Дәл осы тұста оқушылардың білімін бағалаудың дәстүрлі жүйесінің (5 баллдық баға) кемшіліктерін, сондай-ақ бұл жүйенің білім беру саласындағы қазіргі таңдағы сұраныстарға жауап бере алмайтындығын келесі жәйттер дәлелдейді.

-дәстүрлі 5 бағалық жүйе «сырттай бақылаушы» қызметін атқарады. Аталған бақылаушы қызметін мектеп мұғалімі мен мектепке жүктелетін, мектеп атқаратын.

-дәстүрлі 5 бағалық жүйе оқушының өз-өзін бағалауға мүмкіндік жасамайды, яғни оқушы әрдайым бағалану астында болып, өз-өзіне, өз білімділік деңгейіне, пәннен жинаған тұжырымдарына қатысты өзіндік бағамның қалыптасуына, өз-өзін объективті бағалай алу қабілеттілігін қалыптастыруда дәстүрлі 5 бағалық жүйенің мүмкіндігі шектеулі.

-дәстүрлі 5 бағалық бағалау жүйесінде оқушының жеке даралық қасиеттерін ескеру қиындық туындатады. 5 бағалық бағалау жүйесінде әрбір оқушыны жеке-жеке тұлға ретінде қарастырып, оқушының оқу үлгерімі мен жетістіктерін бағалау мұғалім үшін қиындық туындатады.

-дәстүрлі 5 бағалық бағалау жүйесі аз мағлұматтылығымен көзге түседі, бұл дегеніміз 5 бағалық бағалау жүйесі өзінің ресмилігі мен бағалау критерийлерінің жасырын болуына байланысты оқушының шынайы білімділік деңгейін анықтаумен бір қатарда сол оқушының білімділік деңгейі мен дағдысын одан әрі жетілдіруі үшін қандай жағдай жасалынуы керек, оқушы немен жұмыс жасау керектігі туралы мағлұматтарды бере алмайды.

-дәстүрлі 5 бағалық бағалау жүйесі-өзінің «қысым көрсетушілік» сипатымен ерекшеленеді. Дәстүрлі бағалау жүйесі толығымен мұғалімнің құзыреттілігіне жүктеліп, көп жағдайда бұл жүйе бала мен оның ата-анасына қысым көрсетуші құрал ретінде де қолданылып кететіні белгілі. Осы жүйеде мұғалім «басқарушы» қызметін атқарып, оқушылармен кері байланыс тек басқару, бақылау мақсаттарында жасалынады және де оқушылардың оқу жетістіктерін одан әрі жетілдіру мақсат ретінде алға тартылмайды.

-дәстүрлі 5 бағалық бағалау жүйесі бойынша көбінесе оқушының тапсырмаларының көлемі мен сыртқы көрінісі бағаланатын, ал оқушылардың оқу жетістіктерінің сапалық жақтары ескерілмейтін.

- дәстүрлі 5 бағалық бағалау жүйесі бойынша оқушылар арасындағы оқу үлгерімі өзара салыстырылады, бұл салыстыру кейде жасырын түрде, кей жағдайда ашық түрде жүргізіледі. Өз кезегінде осы іспеттес салыстырулар «нашар» оқитын оқушылардың алға ұмтылуын тежейді, оқуда үлгерімі жоғары оқушылардың одан әрі табысқа жетуіне кедергі келтіреді(Вагапова, 2014:150).

Жаңашыл білім беру технологияларға негізделген оқу үрдісіндегі білімді бағалау дегеніміз бұл:

-пән бойынша оқушының үлгерімін бағалау.

-сабақтың белгілі бір бөлігі ғана бағаланып қоймай бүкіл сабақтың әрбір кезеңі бойынша оқушының білімі мен дағдысы, икемділігін бағалануы.

-сабақ барысында оқу үлгерімі мен бір қатарда оқушының ұмтылыстары, сабаққа деген қызығушылығы мен өз бетінше мәселелерді шешудегі талпыныстары бір деңгейде бағаланады.

-сабақ барысында оқушы сабақтың қай кезеңіндегі өз бағасын біле алады, ең бастысы сабақ аяқталғанша өз бағасын өзгерту мүмкіндігіне иеленді.

-бағалау арқылы мұғалім де, оқушы да бағыт-бағдар алады. мұғалім өз шәкірттерінің деңгейін оқу үлгерімі туралы мағлұматтар жинақтайды.

-оқушының білімділік (үлгерімдік) деңгейі мен дәрежесі бойынша оқушыға оқу тапсырмалары ұсынылуы тиіс және де оқушы қай сыныпта болмасын өз оқу іс-әрекеттеріне қатысты өзіндік жауапкершілік болуы қажет.

-оқушы өз бағасын қадағалай алады, бағалау жүйесі «ашықтық» принциптеріне негізделген(Шагатаева, 2018:63).

Дәстүрлі білім беру жүйесі мен қазіргі Жаңартылған бағдарламаға негізделген бағалау жүйесінің айырмашылығы мен өзгешеліктері «жер мен көктей» екенін аңғарамыз. Дәстүрлі білім беру жүйесі бойынша білімділік пен үлгерім деңгейі ғана бағаланса, қазіргі білім беру жүйесінде оқушының өз бетінше білімді меңгеру, іздену, өзін-өзі білімдендіру деңгейі, талпыныстары да бағаланады. Сондықтан қазіргі заманауи білім беру жүйесіндегі бағалау үрдісі өте күрделі үрдіс, өйткені қазіргі педагогикалық мәдениетте өзін-өзі бағалау, өзін-өзі білімдендіру, өз бетінше іздену іспеттес, ең бастысы өзін-өзі бағалау ұғымдары туралы түсініктер қалыптаспаған.

Дәстүрлі білім беру жүйесінде де, жаңартылған білім беру мазмұны бойынша да бағалау мұғалімнің жеке түйсігіне тәуелді. Дегенмен мұғалімнің бағалауы оқушының білім алуындағы индивидуализациялануына кері әсерін тигізеді. Себебі оқушының ұмтылысы, қалауын мұғалім көп жағдайда байқамай қалады, сәйкесінше бұл ұмтылыстар бағаланбайды. Ең бастысы оқушы өз біліміне өзі баға беру, өзіне бақылау жасау мүмкіндіктерінен айырылады. Сондай-ақ оқушылардың оқуға деген ынта-ықыласы мен танымдық белсенділігі де оқу үлгерімін бағалауға тікелей байланысты екенін ескерсек оқу абыстылығын оқушының өзі де бағалаудың маңыздылығы арта түседі.

Оқытылатын пән бойынша арнайы білімге ие болса да, дағды мен икемділікті меңгерсе де оқушының сол пән бойынша білімін диагностикалаудың мүмкіндігі аз.

Жаңартылған білім беру мазмұны бойынша тарих пәнінің мұғаліміне қойылатын талаптар төмендегідей:

- Оқу үрдісіне көрнекі құралдарына қатысты тез-шапшандылық, жан-жақтылық.
- Сабақ аяқталған соң сабаққа талдау жасау.

- Жоспарланған тапсырмалардың нәтиже бере бермейтіндігіне көз жеткізу (Абдыканова, 2016:77).

Бағалау-жинақталған мағлұматтарға негізделеді. Жаңартылған білім беру мазмұнына негізделген Тарих сабағы оқушылардың білімін бағалауда оқу іс-әрекетінде оқушылардың тәуелсіздігін қамтамасыз етіп, оқу мотивациясын көтеретін, оқыту процесін индивидуализациялауға түрткі болатын, оқытудың жағымсыз жақтарын жоятын бағалау жүйесін құруды көздейді.

Дәстүрлі білім беру жүйесіндегі бес баллдық бағалау жүйесі өзінің күшін жойды. Қазіргі Жаңартылған білім беру мазмұнындағы келесідей бағалау жүйелері енгізілуде:

- формативті бағалау.

- суммативті бағалау.

Формативті бағалау немесе қалыптастырушы бағалау. Қалыптастырушы бағалау ХХ ғасырдың басынан бастап АҚШ пен Еуропа елдерінде сыннан өткізіліп, педагогикалық тәжірибеде кеңінен қолданылады. Формативті бағалау-білім алушының (оқушының) оқыту нәтижесіне емес, меңгерілмеген білімі мен қалыптаспаған қабілеттерін анықтау арқылы әрбір білім алушы үшін оңтайлы оқыту үдерісін ұйымдастыруға негізделген тұлғаға бағытталған және құзыреттілік қатынасқа сәйкес келетін бағалаудың түрі. Формативті бағалаудың мақсаты-оқушылардың өзін-өзі білімдендіруде, өз бетінше білім алу үдерісіне келесі қасиеттерді дамытуға түрткі болу, ол қасиеттерге жататындар:

- өз бетінше іс-әрекеттену.

- инициативалық.

- өз бетінше білім алуға жауапкершілік (Кохалева, 2014:66).

Оқыту үдерісінде дәл осы бағалау түрін көп қолдану арқылы оқушының өз бетінше өзін бағалауда жетістіктерге қол жеткізуге болады. қалыптастырушы бағалау бізге, яғни педагогикалық тәжірибеге шетелден кіріп, біздің түсінігімізде бұл «баға қоймай бағалау» ұғымымен теңестіріледі. Бұл бағалаудың түрі оқушы мен мұғалімнің бірлесе отырып қайсы кезеңде екендігін тоқтаусыз анықтап отырумен сипатталады. Сондай-ақ осы бағалау бойынша оқушының әрбір келесі қадамдары да айтылады.

Формативті бағалауды педагогикалық тәжірибеде кеңінен қолдану мәселесін зерттегендер: П. Блек, Д. Вильям, М.Нарitage, Е.Н. Землянский, О. Дудкин болатын (Землянская, 2016:58).

Қалыптастырушы бағалау:

- күнделікті сабақта қолданылады.

- оқушылар үшін де, мұғалім үшін де қол жетімді.

Қалыптастырушы бағалауды зерттеген қазақстандық авторлардың қатарына Аддыканова С.А., Кохалева Е.Н. атап өте аламыз. Осылайша, формативті бағалау немесе ағымдағы бағалау күнделікті сабақ үстінде немесе үйде білім мен біліктіліктің меңгерілуінің ағымдық жағдайын анықтауға көмектесетін, оқыту үдерісіндегі оқушы мен оқытушы (мұғалім) арасындағы тығыз байланыстың нәтижесінде жүзеге асырылатын бағалаудың түрі. Бұл бағалау оқушылардың өз оқу үдерісіне қойған мақсаттарына жеткен не жетпегендігін, жаңа материалды меңгеру дәрежесін, сабақ барысында тапсырмаларды қандай дәрежеде орындай алатындығын көрсетеді. Қалыптастырушы бағалау күнделікті сабақ үстінде қолданылады. Қалыптастырушы бағалау оқушылардың оқу үлгерімін қандай деңгейде екенін әрбір сабақ сайынғы көрсеткішті мұғалімнің бақылап отыруына мүмкіндік береді (Абдыканова, 2016:77). Ең бастысы бұл бағалау түрі өзіне келесі функцияны біріктірген:

1. Қалыптастырушы функция.

2. Мотивациялаушы функция.

3. Стимулдаушы функция.

Қазақстандық автор Көбенова А.М. өзінің мақаласында қалыптастырушы бағалауға тән басты маңызды белгілерді атап өтті.

1.Формативті немесе қалыптастырушы бағалау суммативті бағалаумен салыстырғанда жалпы қорытынды білім көрсеткішін бағалау үшін ұйымдастырылмайды, ол оқушылардың оқу іс-әрекеті үдерісін бағалауды мақсат етеді. Бір сөзбен айтқанда қалыптастырушы (ормативті) бағалауда оқытудың нәтижесі емес, оқушының қалай оқығаны (мағлұматты меңгергені) бағаланады.

2. Формативті бағалауды білім беру жүйесіне енгізу оқыту-үдерісіне өзгертуді, сонымен қатар оқытушының дүниетанымының толығымен өзгеруін талап етті, өйткені мұғалім оқушымен толассыз байланысқа түсуін қажет етеді.

3. Формативті бағалаудың соңғы нүктесі баға емес, балл да емес, керісінше мұғалім мен оқушының арасындағы ауызша және жазбаша байланысы соңғы нәтиже болып табылады. Оқушы мен мұғалім ауызша және жазбаша түрде кері байланысқа түседі, мұғалім оқушының оқудағы үлгерімін, оқу жетістіктерін, меңгерген дағдысын, пән бойынша білімділік деңгейін бақылап бағалайды. Бақылаумен бір қатарда балл немесе баға ретінде емес кері байланыс ретінде бағаланатын оқушылардың жазбаша жұмыстарын да бағалау жүргізіледі.

4. Мұғалім оқушылардың оқу жетістіктерін бақылау, бағалау жүргізетін кері байланыстың маңызы өте зор, ол оқушылардың өз-өзін бағалауына, жоспар құруына жол ашады.

5. Мұғалімнің кері байланысы қызметін өз деңгейінде ұйымдастыру үшін бірнеше талаптар орындалуы қажет. Кері байланысқа қойылатын талаптар келесідей:

- кері байланыстың анықтылығы;
- кері байланыстың түсінікті болуы;
- өз уақытында болуы;
- кері байланыс оқыту үдерісі қалай өтіп жатқаны жөнінде түсінік беруі;
- кері байланыс оқушылардың жетістіктері мен олқылықтары туралы мағлұмат беруі;
- кері байланыс достық пен сыйластықта өтуі.

Кері байланыстан бөлек мұғалім оқушының өз жауабын өзгертуіне, дұрыс жауап беріп, бағасын ауыстыруына мүмкіндік беруі тиіс.

6. Кері байланыс жауап беретін басты сұрақтар:

- «Оқытудың қайсы кезеңіндемін?».

-«Олқылықтарды жөндеу үшін қандай жұмыс жасалуы, ненің үстінде жұмыс жасауым қажет?»

7. Қалыптастырушы бағалауды білім беру жүйесіне енгізу педагогикалық тәжірибесі бағалаудың бұл түрінің келесі артықшылықтарын көрсетеді:

- оқушылар өз білім алу жөнінде жауапкершілігі артады;

-оқушылардың білім алудағы жетістіктері жоғарылайды.

-оқу үлгерімі «нашар» және оқу үлгерімі «жоғары» оқушылардың арасындағы арақашықтықты қысқартады (Мансурова, 2017:76).

Қорытынды. Қорытындылайтын болсақ келесідей тұжырымдамалар беруге болады:

1. Жаңартылған білім берудің маңыздылығы: оқушы тұлғасының үйлесімді қолайлы білім беру ортасын құра отырып, сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, тәжірибе жасау, коммуникативті қарым-қатынасқа түсу, жеке, жұппен, топта жұмыс жасай білу, функционалды сауаттылықты, шығармашылықты қолдана білуді және оны тиімді жүзеге асыру үшін қажетті тиімді оқыту әдіс-тәсілдерді курс барысында қарастырылады.

2. Бүгінгі күні оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау-оқу үдерісінің маңызды да салмақты бөлігі. Сол себептен, зерттеу іс-әрекеттерін кеңінен қолданып, оқушылардың жетістіктерін бүгінгі күннің талабына сай жаңаша бағалау жүйесі қажет етіледі. Бұл жерде оқушылар өзін-өзі бағалау, бірін-бірі бағалау, топтық бағалауда оқу үдерісінің белсенді қатысушысы бола алады. Өйткені, дәстүрлі бағалау процесінде мұғалім оқушыға жауап бергені үшін немесе сабақ оқымағаны үшін баға қояды. Сонда оқушы қаншалықты әділ баға алғанын қандай критерийлер бойынша алғанын, келесі сабақтарда қандай критерийлерге көңіл бөлу керектігін ұғынады. Бұл жүйеде оқушының нәтижесімен бірге, іс-әрекеті де бағаланады. Одан басқа оқушыларды бағалауда мұғалім түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Беспалько, В.П. *Слагаемые педагогической технологии Текст.* / В.П. Беспалько. – М.: Педагогика, 1989. – 199 с.

2. Ныгметова Б.Д., Сарбасов Н.С. *Сущность критериального оценивания в условиях обновления содержания школьного образования // Санкт-Петербургский образовательный вестник., №2., 31-33 стр.*

3. Шарипбаева А.А. *Оценка знаний обучающихся: новые подходы // Вестник <<Or.fiey>>-kst., 1(7) /2015. – 127-131 стр.*

4. Вагапова, Н.Н., Бектурова З.К., (2014) *Критериальное оценивание учебных достижений обучающихся в 12-летней школе республики Казахстан, Международный журнал экспериментального образования, № 3. – С. 150-151.*

5. Шағатаева З.Ж., Шайхетдинова А.Б. *Подготовка специалистов в условиях обновления содержания образования // Теория и технология образования., 2(20)/2018. – 63-65 стр.*

6. Шакирова Р.Х., Буркитова А.А., Дудкина О.И. *Оценивание учебных достижений учащихся. Методическое руководство.* – Б.: Билим, 2012. – 80 с.
7. Абдыканова С.А. *Формирующее оценивание как средство повышения качества образования в школе // Современные инновации № 8(10) 2016.* – 75-77 стр.
8. Кохаева Е.Н. *Формативное (формирующее) оценивание: методическое пособие / Е.Н. Кохаева. Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» Центр педагогического мастерства, 2014.* – 66 с.
9. Землянская, Е.Н. *Формирующее оценивание (оценка для обучения) образовательных достижений обучающихся [Электронный ресурс] // Современная зарубежная психология. 2016. Том 5. № 3.* – С. 50-58. doi: 10.17759/jmfp.2015050306.
10. В.Х. Мансурова. *Проблема оценивания в мировом образовательном пространстве. Сущность формативного (формирующего) оценивания// теория и технология образования., 4(18)/2017.* – 73-76 стр.
11. Аскарлова М.А. *О системе критериального оценивания в обучении (из наблюдений опыта учителей на практике в школе) /М.А. Аскарлова // Молодой ученый. – 2014. – №20.1. – С. 34-36.*
12. Дудкин О.И. *Формативное оценивание в начальной школе. Практическое пособие для учителя [Текст]/Сост. О.И. Дудкина, А.А. Буркитова, Р.Х. Шакиров. – Б.: «Билим», 2012. – 89 с.*
13. Лосева С.В. *От формирующего оценивания к оценке качества обучения// Интерактивная наука | 4 (26), 2018.* – 42-45 стр
14. Адекенова А.Н. *Новая модель оценивания в сфере образования Республики Казахстан// Образовательный процесс., Выпуск №2, 2017.*
15. Сухомлинский В.А. *Сердце отдаю детям /В.А. Сухомлинский. – М.: Просвещение, 1987. – 346 с.*

1. Yermolaeva A. S. *Petrovsko-nurtaysky dwellings-Masters in the settlement of Taldysai / / actual problems of Archaeology of Eurasia: mater. "No," I said. "no," I said."practice. conf. (Almaty, October 18-19, 2016) / Ed. "I Don't Know," He Said. Almaty: Institute of Archaeology. A. H. Margulana, 2016. - Pp. 126-141.*
2. Kurmankulov zh., Ermolaeva A. S., Yerzhanova A. E. *Taldysay – settlement of drevnikh metallurgov. Almaty: Institute of Archaeology. A. H. Margulana, 2012 – - 130 P.*
3. Sargizova G. B. *Tracology-a method of studying bone and horn products. Journal "Kazakh history". No. 4 (181) April, 2020. - pp. 19-21.*
4. Pankovsky V. B., Sargizova G. B. *systematization of the bone and horn industry of the Taldysai settlement of The Late Bronze Age. Margulan readings-2020: materials of the international scientific and practical conference" within the framework of archaeological and interdisciplinary research of the Great Steppe " (Almaty, September 17-18, 2020). - Almaty: named after A. H. Margulan. Institute of Archaeology, 2020. Vol.1. - 504 P. 163-168 P.*
5. Barfolomeev V., Loman V., Evdokimov v. *settlement of the Bronze Age in the center of the Kazakh steppe. - Astana. 2017. 337 P.*
6. Semenov S. A., Korobkova G. F. *technology of the oldest production. // Leningrad, Nauka 1983. - 252 P.*
7. Beyri S., Vasiliev S. A., David F., Karlen K., Dyachenko V. I., Chesnokov Yu.v. *experience of the reconstruction process of shkur (on materials of upper and upper floors of House 1 in the largest and ethnoarchaeological data). // Archeology, ethnography and anthropology of Eurasia. No. 2 (10) 2002. - pp. 79-86.*
8. Fedoruk A. S., Valkov I. A. *Orudia of leather production Zharkovo-3 settlement // Izvestia Altai State University, (4/2(88).*
9. Kadyrbayev M. K., Kurmankulov zh.K. *culture of drevnikh skotovodov and metallurgov Sary-Arki. - Alma-Ata. 1992. - 246 P.*
10. Semenov S. A. *First Technique (experience of studying the oldest discoveries and innovations in the course of work). - Moscow-Leningrad. 1957. - 239 P.*
11. Usachuk A. N. *Kostyanye izdelia settlement of Ustiye I. // Drevnye Ustiye. Fortified settlement of the Bronze Age in Southern Zaural. Collective monograph. - Chelyabinsk.2013. - 482 P.*

References

1. *Bespalko, V. P. Slava pedagogical technologies text. / V. P. Bespalko. Moscow: pedagogy publ., 1989-199 P.*
2. *Nygmetyova B. D., Sarbasov N. S. The essence of Criterion assessment in the context of updating the content of school education // St. Petersburg educational bulletin. , No. 2, STR.31-33.*

3. Sharipbaeva A. A. *assessment of knowledge of students: new approaches* // *Bulletin <<0p.fiey>>-kst.*, 1(7)/2015. – 127-131 STR.
4. Vagapova N. N., Bekturova Z. K., (2014) *Criterion assessment of educational achievements of students in the 12-year school of the Republic of Kazakhstan*, *International Journal of Experimental Education*, No. 3, pp. 150-151.
5. Shagataeva Z. zh., Shaikhetdinova A. B. *preparation of specialists in the conditions of updating the content of education // theory and technology of Education.*, 2(20)/2018. – 63-65 STR.
6. Shakirova R. H., Burkitova A. A., Dudkina O. I. *assessment of educational achievements of students. Methodological guidance.* B.: bilim publ., 2012. - 80 P.
7. Abdykanova S. A. *formative assessment as a means of improving the quality of education in schools* // *Modern Innovations* No. 8(10) 2016. – 75-77 STR.
8. Kohaeva E. N. *formative assessment: methodological recommendations* / E. N. Kohaeva. Astana: JSC "Nazarbayev Intellectual Schools" center of pedagogical mastery, 2014. - 66 P.
9. Zemlyanskaya, E. N. *formative assessment (assessment for training) educational achievements of students [electronic resource] // modern foreign psychology.* 2016. Volume 5. No. 3. – pp. 50-58. doi: 10.17759/jmfp.2015050306.
10. V. H. Mansurova. *The problem of evaluation in the world educational space. The essence of formative assessment// theory and technology of Education.*, 4(18)/2017. – 73-76 STR.
11. Askarova M. A. *on the system of Criterion assessment in training (from the experience of teachers in school) /M. A. Askarova // young teacher.* – 2014. - No. 20.1 – - pp. 34-36.
12. Dudkin O. I. *formative assessment in the beginning school. Practical benefits for a teacher [text]/last. In The Course Of The Study, Students Were Given The Opportunity To Study.* - B.: "bilim", 2012. - 89 P.
13. Loseva S. V. *from the formative assessment to the assessment of the quality of education // interactive science|* 4 (26), 2018. – 42-45 STR
14. Adekenova A. N. *new model of evaluation in the field of education of the Republic of Kazakhstan// educational process.*, Issue #2, 2017.
15. Sukhomlinsky V. A. *The Heart of our children* / V. A. Sukhomlinsky. - M. : Prosveshch Enie, 1987 – - 346 P.